

ОРГАН ПАРТКОМА,
РЭКТАРАТА,
КАМСАМОЛЬСКАГА
І ПРАФСАЮЗНЫХ КАМІТЭТАЎ
БЕЛАРУСКАГА ОРДЭНА
ПРАЦОЎНАГА ЧЫРВОНАГА
СЦЯГА ДЗЯРЖАЎНАГА
УНІВЕРСІТЭТА ІМЯ У. І. ЛЕНІНА.

БЕЛАРУСЬСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ЗАЛІКОЎКА

АСНОВА — ФІЛАСОФІЯ

Студэнты-завочнікі шостага курса аддзялення гісторыі на мінулым тыдні здалі дзяржаўны экзамен па... філасофіі. Адрозна два пытанні.

Куды дзеўся ўведзены два гады назад экзамен па марксізму-ленінізму? Цэнтралізаваная праграма, якая складалася з чатырох розных курсаў, аказалася непад'ёмнай. Высветлілася, што без грунтоўнай падрыхтоўкі нават не кожны выкладчык адолее яе.

Чаму менавіта філасофія? Таму што апошнім часам Дзяржкамтэт СССР па народнай адукацыі, адмовішыся ад жорсткіх рэгламен-

тацый, прапанаваў кожнай ВНУ самой рыхтаваць праграму дзяржаўнага экзамену з неакрэсленай колькасцю міжпрадметных пытанняў. Аснову такой праграмы ў нашым універсітэце склаў базавы курс па філасофіі. Да таго ж, па даных сацыялагічнага даследавання, аўтарытэт гэтай дысцыпліны дастаткова высокі сярод студэнтаў. А ўзровень патрабаванняў дзяржаўнай камісіі? Атрымаў «выдатна» той, хто дакладна ведаў тэорыю, навучыўся супастаўляць факты і адстойваць свой пункт гледжання.

Сёлета ўдзельнічалі ў размеркаванні 1486 чалавек. Атрымалі накіраванне на работу — 1322. Самастойнае працаўладкаванне прадастаўлена 152 выпускнікам.

Дванаццаць студэнтаў часова не размеркаваны. Не згодны з будучым месцам работы: 2 студэнты з факультэта журналістыкі, 19 філолагаў (9 — з аддзялення беларускай мовы і літаратуры і 10 — з рускага), адзін малады спецыяліст з філасофска-эканамічнага факультэта і адзін — з фізічнага.

Куды накіруюць? На жаль, нашы жаданні часта не супадаюць з рашэннем камісіі па размеркаванні. Магчыма, мы, учарашнія студэнты, а

ГУТАРКІ З НАГОДЫ...

...размеркавання

цу туды, куды сам хочаш?

Мы бунтуем, адмаўляемся ставіць свой подпіс, патрабуем самастойнага працаўладкавання. І часцей за ўсё толькі потым, калі безвынікова праблукалі ў пошуках работы некалькі тыдняў, разумеем, што выбралі не самы аптымальны варыянт.

Мы, нарэшце, спадзяемся, што калі-небудзь з размеркаваннем будзе значна прасцей.

Плануемае новаўвядзенне абнавіць. Прычым, і выпускнікі — на момант раз-

меркавання ён ужо «свой» чалавек у калектыве, і кіраўніка прадпрыемства — бярэ на работу не ката ў мяшку, а правяранага спецыяліста. Як дасягаецца гэта? Дзякуючы практыкам, якія студэнт пастаянна праходзіць на адным і тым жа прадпрыемстве ці ва ўстанове. Праўда, тут варта дадаць, што перспектыва размеркавання загадзя ёсць толькі ў паспяваючых студэнтаў, бо ніводзін кіраўнік не стане плаціць грошы (і немалыя), каб атрымаць непатрэбнага спецыяліста.

ВАШ НАДЗЕЙНЫ ПАРТНЕР

Цэнтр «Альянс»

Маладзёжны цэнтр БДУ імя У. І. Леніна «Альянс» прапануе свае паслугі і гатовы да супрацоўніцтва ў распрацоўцы, вырабе і ўкараненні рознай навукова-тэхнічнай прадукцыі.

Спецыялісты цэнтра: — заключаць дагаворы з ВТК на правядзенне навукова-даследчых работ на ўзаемавыгадных умовах (як па дзяржаўных, так і па дагаворных цэнах);

— выканаць праектна-канструктарскія, інфармацыйна-вылічальныя, рэклам-

ныя работы;

— дапамогуць з пастаўкай, наладкай і запускам вылічальнай тэхнікі і сродкаў аўтаматызацыі (магчыма пастаўка і ўкараненне ПТК на базе ЭВМ тыпу IBM PC);

— дапамогуць у пошуку заказчыкаў і маркетынгу вашай прадукцыі; — ажыццяўляць дэкаратыўна-апрацоўчыя работы і вырабляць мэблю са свайго матэрыялу, а таксама з матэрыялу заказчыка; — акажуць паслугі ў пракаце, рэалізацыі і распаўсю-

джанні аўдыё- і відэапрадукцыі, у правядзенні тэматычных вечароў;

— прымуць заяўкі на правядзенне тэматычных вечароў адпачынку, студэнцкіх вясялляў у маладзёжным кафе «Гаўдэамус» і клубе «Палітыкус».

Адрас маладзёжнага цэнтра «Альянс»: 220080, г. Мінск, Ленінскі праспект, 4. Галоўны корпус БДУ, п. 311. Тэлефоны: 20-66-85, 26-57-45 — прыёмная (Найдзён Ларыса Дзмітрыеўна); 20-96-13 — бухгалтэрыя.

ПІНГ-ПОНГ

Хутка пачнецца. Заклапочаныя твары студэнтаў і патрабавальныя позіркы выкладчыкаў. Ліхаманкавае перагортванне старонак вучэбных дапаможнікаў і лічбы, формулы, імёны, зноў лічбы... Так, гэта сесія. І пакуль самыя відавочныя прыкметы яе набліжэння — больш частыя тэлефонныя званкі ў рэдакцыі «Беларускі ўніверсітэт». Вы былі? Наша юрыдычная кансультацыя адказвае.

ТОЛЬКІ ДЛЯ ВУНДЭРКІНДАЎ?

«Каму дазваляецца датэрміновая здача сесій?»

Л. ЦІМОШЫК, студэнтка.

Дазволіць ці забараніць студэнтам датэрмінова здаваць сесію вырашае дэканат, які выносіць «прысуд», улічваючы ўважлівасць прычыны для пераносу сесіі, выкананне ўсіх практычных і лабараторных работ, здачу прадзалажкі.

ПАТРАБУЮ ЭКЗАМЕНАТАРА ІВАНОВА!

«Ці можа студэнт сам выбіраць выкладчыка-экзаменатара?»

І. ДАШКЕВІЧ, студэнтка.

Экзаменатарам з'яўляецца лектар, які выкладае курс. І ніхто іншы прымае экзамен замест яго не мае права.

Але ў гэтага палажэння ёсць выключэнне: калі з выкладчыкам што-небудзь здарылася ў экзаменацыйны перыяд, яго замяняе загадчык кафедры.

СТЫПЕНДЫЯ СА СПАЗНЕННЕМ

«Я чуў, што студэнт, які не «паспеў» за сесіяй, але потым здаў экзамены на «добра» і «выдатна», мае права на атрыманне стыпендыі. Магчыма, гэта ўсёго толькі чуткі...»

Л. ГАРЭЛІК, студэнт.

Звернемся да «Зборніка нарматыўных актаў і дакументаў па вышэйшай школе»: «Студэнты-стыпендыяты, якія не з'явіліся на экзамен у перыяд сесіі з нагоды хваробы (што пацвердзяць адпаведныя дакументы, выдадзеныя лячэбнай установай) і па іншых уважлівых прычынах (таксама з дакументальным пацвярджэннем) са стыпендыі не знімаюцца да вынікаў здачы экзаменацыйнай камісіі. Яна ўлічвае ўсё — ад аб'ёму факультэцкага стыпендыяльнага фонду да сямейных абставін канкрэтнага студэнта.

Дарэчы, не апошняе слова ў вырашэнні пытанняў, звязаных з назначэннем стыпендыі, належыць стыпендыяльнай камісіі. Яна ўлічвае ўсё — ад аб'ёму факультэцкага стыпендыяльнага фонду да сямейных абставін канкрэтнага студэнта.

Дапамагаў адказваць загадчык вучэбнага аддзела ўніверсітэта В. ЦЯСЛЕНКА.

З вайной
мы
скончылі
разлікі?

(Чытайце
2-ю і 3-ю стар.)

ПА САКРЭТУ УНІВЕРСІТЭТУ

Юрысты яднаюцца

Хочаце верце, хочаце — не. На днях на юрфаку абралі Прэзідэнта! Ім стаў студэнт Ташкенскага ўніверсітэта Фархад Мірахмедаў.

А яшчэ, на тым жа юрфаку, амаль што за бясплатна (усяго за 500 рублёў) «пайшоў» з аўкцыёну футбольны мяч з аўтографамі ігракоў мінскага «Дынама» (праўда, да яго дадалі яшчэ і флакон духоў «Пуазон»).

Усё пераблыталася ў доме аматараў дакладных фармуліровак.

— Дні юрфака! — растлумачыў сітуацыю Ігар Аляксандравіч, сакратар камітэта камсамола юрыдычнага факультэта. — Спачатку яны

былі нашым асабістым святам. І вось — упершыню Усесаюзнае Дні юрыдычных факультэтаў. Дваццаць ВНУ краіны дэлегавалі 250 чалавек. Дзякуючы спонсарам — камітэту камсамола БДУ, штабу працоўных спраў, вытворчаму аб'яднанню «Гарызонт», Цэнтру аматарскіх аб'яднанняў, госці размясціліся камфартальна — у гасцініцах Мінска.

Пасяджэнне Асацыяцыі студэнтаў-юрыстаў, студэнцкай навуковай канферэнцыі, «капуснік», дзе госці выступалі са сваімі праграмамі, турзлі ў Вязынцы, экскурсіі па Мінску, у Хатынь, Раўбічы, на Курган Славы... А самае

галоўнае што?

— Сустрэчы, знаёмствы, гутаркі, — перакананы Ігар.

— На будучы год юрысты краіны зноў выбяруць Мінск?

— Мабыць, не. Мы крыху стаміліся. Вось у госці да каго-небудзь — не супраць.

С. ДЗЯДЗЮЛЯ,
Н. КУЛІКОВА,
студэнты факультэта
журналістыкі.

Дзяжурная служба «Беларускага ўніверсітэта»: Ларыса ПРАУЛОЦКАЯ, Сяргей ПЛЫТКЕВІЧ (фота).

МАЎЧАННЯ

3 вайной
мы
скончылі
разлікі?

Фанфары адгрымелі. Надышла хвіліна маўчання. Балючая, як гора чалавечае. Невычарпальнае і заўсёды канкрэтнае. 16425 дзён назад яны выкідваліся ў жыццё, якое нічога добрага не абяцала. Каму пад мірным небам патрэбна веданне салдацкага рамяства? Іншых навывай учарашнія школьнікі набыць не паспелі. І што магло залежаць ад іх, калі ўжо прагучалі першыя выбухі пераможнага салюта?

16425 дзён пасля Перамога адышла ў мінулае, пакінуўшы «страчанае пакаленне» адзін на адзін з яго франтавым болам.

«Ніхто не забыты! Нішто не забыта!» Ніхто? Нішто? Гэтым лозунгам прыкрывалі мы столькі гадоў нашу агульную ганьбу. Ці не сведчанне яе ледзь пачуты з-за непрабываемай сцяны праблем заклік з трыбуны II З'езда народных дэпутатаў забяспечыць... кватэрамі (!) ветэранаў вайны?

А за імі да палыхаючай сваёй будзённасцю пакорлівай чаргі далучаецца новае пакаленне страчаных — якіх нібыта не было. Як не было вайны ў Афганістане і «чорных цюльпанаў». «Афганцы» выйшлі з падполля. Грамадства працягвала іх халодным душам напрокаў.

Злітуйцеся, людзі! Што ж мы робім? Перабіраючы свет па костачках, не шкадуем тых, хто пакуль жывы.

Памяць страчваем, розум страчваем. Спыніцеся, людзі!

Не дайце
згаснуць
памяці

— Ці адчуваеце Вы, што адносіны да ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны сёння змяніліся?

Павел Мікітавіч ХМЯЛЕЎСКІ, супрацоўнік СКТБ з доследнай вытворчасцю:

— Жыццё наша (і на міжнароднай арэне, і ўнутры краіны) так насычана рознымі падзеямі, што толькі паспявай сачыць за імі. Мы, ветэраны, у гэтай паўсядзённай мітусні нібы адыходзім на другі план. Я не хачу сказаць, што нас наогул забылі, але святочныя заказы з варанай каўбасой наўрад ці можна назваць сапраўднай увагай. Не дэфіцыты нам патрэбны, а чалавечая павага, шчырасць і разуменне, дабрыня, нарэшце.

Мяне вельмі непакоіць тое, што людзі, асабліва моладзь, пачалі неяк скептычна ставіцца да ўсяго таго, што мы перажылі ў час вайны. Быццам і не было гэтага. Так, гісторыя старэе, мінулае паступова сціраецца з памяці людской, тым больш што ўсё менш застаецца тых, хто ведае пра падзеі Вялікай Айчыннай не па расказах, а на ўласнай скуры адчуў усе яе цяжкія моманты. Толькі такі чалавек ніколі не здрадзіць сваім успамінам.

У мяне яны таксама нялёгка. Я не быў у дзеючай арміі. Вайна застала мяне, студэнта-трэцякурсніка Мінскага педагагічнага інстытута, дома, у Дзяржынску, дзе лячыўся пасля аперацыі, зробленай незадоўга да 22 чэрвеня. З першых дзён зразумеў, што сядзець і бяздзейнічаць не змагу. Са сваім даўнім таварышам Г. В. Будаем і іншымі патрыётамі пачалі згуртоўваць вакол сябе тых, хто прагнуў змагацца з ворагам. Не без нашай дапамогі ў Дзяржынску пачаў дзейнічаць падпольны камітэт «Смерць фашызму!». Перанёс і арышт, і катаванні, і сыпны тыф у турме. Але таварышы не пакінулі ў бядзе, дапамагалі выравацца з лап фашыстаў.

Дзень вызвалення Беларусі сустрэў камісарам партызанскага атрада «Бальшавік». Той, хто прайшоў гэты цяжкі шлях, ведае, якое там

было пекла. Не хопала прадуктаў харчавання, адзення, абутку, а галоўнае — заўсёды мелі патрэбу ў боепрыпасах. Кожны дзень, за кожным кустом падсцерагала цябе смерць. Але лёс літасцівы — я выжыў. Дык хіба магу згадзіцца сёння з тымі, хто жорстка кідае: «Сапраўдныя ветэраны засталіся ў сарак пятым».

Які
шчаслівы
выпадак

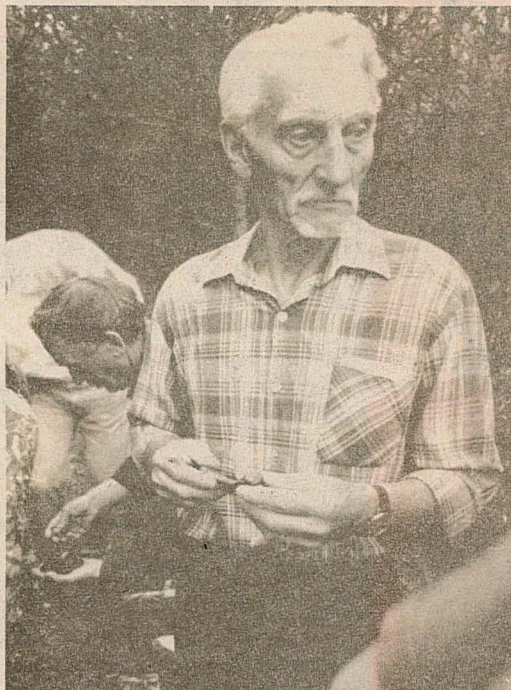
— Часта можна пачуць: чаго яно варта — чалавечае жыццё. Адно імгненне — і раптоўна абарвецца. Але нейкая шчаслівая выпадковасць можа выратаваць яго і падараваць наноў...

Уладзімір Уладзіміравіч СТЭЦКО, дацэнт кафедры глебазнаўства і геалогіі геаграфічнага факультэта:

— Сапраўды, у кругаверці будзённых спраў і клопатаў мала над гэтым задумваешся. А варта трапіць у нейкую экстрэмальную сітуацыю і раптам усведамляеш, якое дарагое жыццё і які чалавек бездапаможны перад тварам смерці.

Памятаю 1945 год. Вулічныя баі ў Кёнігсбергу. Са страшэннай цяжкасцю нашы воіны адбівалі ў гітлераўцаў дом за домам. Авалодаўшы чарговым будынкам, мы пачалі займаць зручныя для абароны пазіцыі. Але раптам... невядоме адкуль з'явіўся нямецкі браняпоезд (потым толькі ўбачылі, што непадалёку праходзіла чыгунка). На нас абрушыўся шквал агню. Нечакана я адчуў невялікі штуршок у грудзі. Імгненна пахаладзела на сэрцы. «Забіты!» — нібы бляск маланкі прамільгнула ў галаве, і ў гэты ж момант усё згасла. Праз некаторы час нейкім падсвядомым пачуццём адчуў, што жывы. Калі канчаткова прыйшоў у сябе, нарэшце, здагадаўся, што выратавала жыццё. У кішні, якраз з левага боку, ляжаў невялікі фотаальбом. Куля трапіла ў яго. Сёння, які самую дарагую рэліквію, беражэ наша сям'я той альбом, дзякуючы якому я сустракаю сарак пятую пераможную вясну.

Запісала
З. МІХНЕВІЧ.

У сарак другім над гэтым месцам у паветраным баі былі збіты два савецкія самалёты. У восемдзесят дзевятым тут, у вёсцы Краснае Маладзечанскага раёна, сабраліся на першы злёт пошукавы атрады.

Чалавек, які сур'ёзна заняўся пошукавай работай, ужо яе не пакіне. Не мае права. Бо работа — яго боль. І жыццё — боль таксама.

Толькі ў Мінскай вобласці пахавана 397 тысяч чалавек. Лічба вядомых — 11 тысяч. Колькі застаецца забытых?

На «патрыятычныя» мэты ў рэспубліцы кожны год расходуюцца 200 тысяч рублёў. Куды яны ідуць? На пампёзныя помнікі. Ставім, каб адпісання.

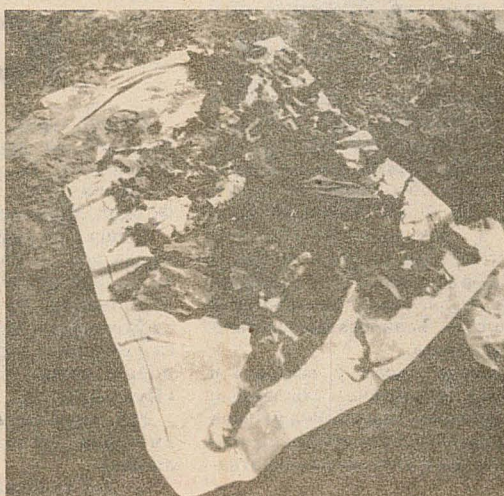
За памяць і павагу ваюе горстка энтузіястаў. Ім не хапае ўзаемадзейнасці: паміж пошукавымі атрадамі, ваеннымі камісарыятамі, камітэтамі камсамола. Не хапае тэхнічных сродкаў: працуюць фактычна з аднымі магнітометрамі і шчупамі.

Калі рэальна глядзець на рэчы — дапамогі ад мясцовых Саветаў чакаць не прыходзіцца. Хоць і з'явілася пастанова сакратарыята ЦК ВЛКСМ у 1988 годзе і сумесняя пастанова калегіі МА СССР і Бюро ЦК ВЛКСМ «Аб узмацненні работ па ўвекавечанню памяці абаронцаў Радзімы, выхаванню моладзі ў духу грамадзянскасці і патрыятызму, гатоўнасці да выканання воінскага абавязку».

Патрыятызм. Патрыятычная спадчына. Патрыятычны дух. Мусіць, таму ён і знік, што так многа і ўпустую пра яго гаварылі.

...Звычайна мы пачынаем разумець блізкіх нам людзей, калі яны аддаляюцца. Невядомыя салдаты аддаліліся ад нас на дзесяцігоддзі. Колькі патрэбна яшчэ, каб гэта зразумець? І ці зразумеем?

А. АСТАПАЎ.

Адмахнуцца? Вясна ж навокал. Сады ўжо квітнеюць, хутка за каштанамі чарга. І няма ніякага жадання вяртацца да гола, тым больш мінулага, далёкага...

І навошта нам тая вайна?

Схавалася яна недзе глыбока ў зямлі, засталася ў шуме самых густых лясоў. І яшчэ ўспамінаюць яе штодзень дзядулі і бабулі з натуральнай сівізной, якая з'явілася ў пачатку саракавых. Іх усё меней сярод нас у грамадскім транспарце, а ўсё больш у бальнічных ложках і яшчэ далей...

І калі-небудзь уздыгне ад рэшткаў памяці гэтых людзей іх прапраўнук сярод свайго шчаслівага, спакойнага сну. Калі-небудзь растрывожыць яго аднагодкаў дыханне зямлі, напоўненае той памяццю. Нават калі не будуць ведаць аб ёй іх бацькі, сённяшнія дваццацігадовыя.

Не ўсю праўду ім дазволілі пачуць, прачытаць і палглядзець на кінаэкране, хоць пакуль жывыя сведкі яе. Актыўнасці ў чытанні самых смелых газетных і журнальных старонак недастаткова, каб здабыць гэтую праўду. Магчыма, усё жыццё даўдзецца шукаць яе і цяперашнім, і будучаму пакаленням. Пачатак гэтаму пошуку ўжо пакладзены.

Сярод сёлетніх выпускнікоў гістарычнага факультэта БДУ трое працавалі над дыпломнымі работамі, тэмы якіх звязаны з Вялікай Айчыннай вайной. Усе яны — дзяўчаты.

Вольга ЖЫГАЛА абрала прадметам свайго даследавання адну з самых жудасных старонак гісторыі мінулай вайны — канцэнтрацыйныя лагеры. Яе работа называецца «Барацьба савецкіх людзей супраць фашызму ў канцэнтрацыйных лагерах у гады Вялікай Айчыннай вайны (1941—1945)».

Злачынныя планы па вынішчэнню мільёнаў людзей былі складзены Гітлерам і яго памочнікамі задоўга да другой сусветнай вайны. Гэта было дакладна засведчана ў ходзе Нюрнбергскага працэсу. Цэнтрамі масавага вынішчэння сталі канцэнтрацыйныя лагеры.

Вось якія аргументы выказваў на карысць гэтай «формы барацьбы з праціўнікамі» рэйхсфэрэр СС Гімлер: «На выпадак вайны мы павінны ўсвядоміць сабе, што нам прыйдзецца прыняць у гэтых лагерах даволі значную колькасць нядабранадзей-

ных, калі мы не хочам ствараць глебу для неспрыяльных падзей...»

Фашысты размясцілі ў канцэнтрацыйных лагерах каля 7,5 мільёнаў ваеннапалонных і насільна пагнаных у Германію грамадзян (па падліках на канец верасня 1944 года), каб «застрахаваць сябе ад непрыемнасцей».

Нормай дзейнасці ўсіх канцэнтрацыйных лагераў адразу ж стала непрыняцце любых чалавечых норм, парушэнне міжнароднага права аб адносінах да

«НАБЫТЫ

Дзякуючы спецыфіцы работы мне часта даводзіцца зноў і зноў перачытваць матэрыялы газет, што выходзілі некалькі дзесяцігоддзяў назад. Нядаўна трапіў у рукі артыкул газеты «Правда» пра гісторыю самалёта «Бастон», які падарыў савецкім лётчыкам амерыканскі акцёр Рэд Склэтан, і памяць вярнула мяне ў маладосць.

Нечаканае, вераломнае нападзенне фашысцкай Германіі на нашу Айчыну выклікала нябачаны гераізм савецкіх людзей як на фронце, так і ў тыле ворага. Вайна яшчэ больш згуртавала нашы народы агульным пачуццём любові да Радзімы, нянавісці да ворага.

Па ўсёй краіне паўнаводнай ракой разліўся народны рух за збор сродкаў на ўзбраенне Савецкай Арміі. Рабочыя, калгаснікі, інтэлігенцыя ахвяравалі сродкі на фарміраванне артылерыйскіх батэрэй, танкавых калон, бронепаяздоў. Толькі са снежня 1942 года да красавіка 1943 года ўзбраення Савецкай Арміі ад працоўных паступіла больш за 7 мільярдаў рублёў, а за чатыры гады добраахвотныя ўзносы насельніцтва на патрэбы арміі склалі 95 мільярдаў рублёў. За 2 мільярды 350 мільёнаў рублёў, пералічаных савецкімі людзьмі, было пабудавана звыш 2,5 тысяч машын.

Фашысты рваліся да Волгі. У гэты час калгаснік калгаса «Стаханавец» Саратаўскай вобласці Ферапонт Пятровіч Галавата на ўсе ўласныя зберажэнні пабудаваў самалёт. Знішчальнік быў дастаўлены на фронт, і зямляк Ферапонта Галавата гра-

міў фашысцкіх вырадкаў. Пачын Ф. Галаватага знайшоў шырокі водгук не толькі сярод калгаснікаў, але і сярод лётчыкаў, штурманаў, тэхнікаў. Прачытаўшы інфармацыю ў газеце «Правда» аб патрыятычным учынку Ферапонта Галаватага, наш экіпаж у складзе лётчыка Васіля Лявонцёвіча Ульянава, тэхніка Аляксея Мікалаевіча Пятрова і мяне, штурмана, вырашыў набыць на свае зберажэнні самалёт.

У той час мы служылі на Далёкім Усходзе. Некалькі разоў падавалі рапарты аб адпраўцы нас на фронт, але камандаванне не давала згоды. Тады мы звярнуліся з пісьмом да Вярхоўнага Галоўнакамандуючага, у якім паведамылі, што за свае грошы набылі самалёт, і прасілі дазволу накіраваць нас на фронт.

Яскрава памятаю той дзень, калі нас выклікалі ў штаб дывізіі. Спачатку думалі: для выканання чарговага задання. Але што гэта? Камандзір авіядывізіі, палкоўнік Абраменка паказаў тэлеграму ад Вярхоўнага Галоўнакамандуючага, зачытвае яе і віншуе нас з вялікімі пераменамі ў нашым лёсе. Прыкладна праз тыдзень арганізавалі провады. Да падрых-

Іх не абмінула вайна

ваеннапалонных. Сакрэтная дырэктыва Гітлера ад 6 чэрвеня 1941 года ўстанаўлівала: «Камісары не прызнаюцца ў якасці салдат; на іх не распаўсюджваецца абарона, якую надастаўляе міжнароднае права... іх трэба знішчаць».

Але знішчалі не толькі камісараў і не толькі савецкіх людзей. Асвенцым пакінуў свету 4 мільёны ахвяр, Трэблінка — 800 тысяч. У Майданэку загінула 360 тысяч чалавек, у Маўтхаўзензе — 140 тысяч, у Дахау і Бухенвальдзе адпаведна 60 і 56 тысяч людзей, якія былі жывымі і вясцельмі.

І ўсё ж факты гавораць аб тым, што да савецкіх ваеннапалонных адносіны былі асабліва жорсткія. Так у канцы 1941 года ў Маўтхаўзензе было дастаўлена 7000 палонных савецкіх салдат і афіцэраў. Іх размясцілі ў бараках памерамі 50X7 метраў па 1600 вязняў у кожным. На двары стаўлялі тады дзесяціградусны мароз, а іх пакінулі без адзення і на некалькі дзён пазбавілі ежы. Пры гэтым прымушаны рабіць непасильную работу. Праз тры месяцы з 7000 засталася ў жывых толькі 30 чалавек...

У тым ж Маўтхаўзензе была каменаломня — яскравы прыклад таго, як дзейнічала тэорыя «вынішчэння працай». Гэта быў вялізны кратэр дыяметрам 400 метраў і глыбінёй 40—60 метраў. На яго дно вяла лесвіца з 186 прыступак. Вязні наркалі яе «лесвіцай смерці». Кожную раніцу яны, знясіленыя, абарваныя, спускаліся ў каменаломню. Там яны ўзвалі на спіны велізарныя гранітныя глыбы і

зноў паднімаліся па прыступках уверх. Часта пад непасильнай ношай людзі падалі, зрываліся ўніз. Калі заставаўся жывым пры гэтым, іх пакуты не канчаліся. На вязня абрушваўся шквал эсэсаўскіх удараў, яго прымушвалі падняцца, узяць камень... Калі не «дапамагалі» нават самыя жорсткія пабоі, «вінаватага» прыстрэльвалі.

Вязні канцлагераў, дарослыя і дзеці, выкарыстоўваліся для правядзення жудасных медыцынскіх эксперыментаў. Урачы-савісты, стывальнікі «гігіенічных інстытутаў», па загаду Гітлера праводзілі ў шырокім маштабе вопыты па сыпным тыфе (для выпрацоўкі вакцыны для лячэння нямецкіх салдат), па жоўтай ліхаманцы, воспе, халеры... У Асвенцыме існавала паталаганатамічная лабараторыя, з дапамогай якой фашысты спрабавалі разгадаць сакрэт двайнат (Германія патрабавалася вялікія працэнты росту насельніцтва!). Бесчалавечныя вопыты праводзіліся над дзецьмі-блізнятамі, якіх потым забівалі.

Сотні тысяч людзей не выйшлі больш на свет з газавых камер...

І ўсё ж фашысцкія канцэнтрацыйныя лагеры былі не толькі лагерамі смерці. Яны былі яшчэ цытадэліямі жыцця, бессмяротнымі помнікамі антыфашысцкай барацьбы! Самі гітлераўцы называлі іх асобным «тэатрам ваенных дзеянняў».

Амаль ва ўсіх буйных канцлагерах паступова, ад маленючых груп да міжнародных падпольных арганізацый, разгортваўся рух Супраціўлення. Першыя спосабы барацьбы

— адмова працаваць, пакараннем за якую заўсёды была смерць. Спробы ўцёкаў. Хоць мала каму з такіх смельчак пашчасціла застацца жывым і на волі. У фашыстаў быў распрацаваны спецыяльны план аблаў: на ўсіх дарогах, скрыжаваннях, мастах у радыусе каля 80 кіламетраў вакол канцлагера арганізаваліся засады, лясы і яры пастаянна працэсваліся.

Але ў вязняў часам проста не было выбару. Як у тых савецкіх афіцэраў-лётчыкаў, якія трапілі ў 20-ты блок смерці Маўтхаўзенза. Яны стварылі падпольны штаб, здабылі карту мясцовасці, сабралі незлічона каменняў — іншай зброі не было, схавалі нават два вогнетушцы для асляплення кулямётчыкаў. У ноч з 2 на 3 лютага ў лагера пачаўся сапраўдны штурм. Вязні захапілі адзін кулямёт, разарвалі калючы дрот, і некалькі соцэн чалавек уцяклі. Але пасля аблавы фашысты абвясцілі застаўшымся вязням, што колькасць трупам адпавядае колькасці ўцёкачоў. Толькі праз шмат гадоў пасля вайны стала вядома, што ў жывых тады засталася 20 чалавек, сярод іх — пісьменнік Сяргей Смірноў.

Падпольныя камітэты арганізавалі таксама сабатаж работы на ваенных прадпрыемствах. Вязні ўпрысквалі серную кіслату ў механізмы станкоў, сыпалі бітае шкло ў машынае масла, тысячамі адкідвалі ў брак дэталі высокай якасці.

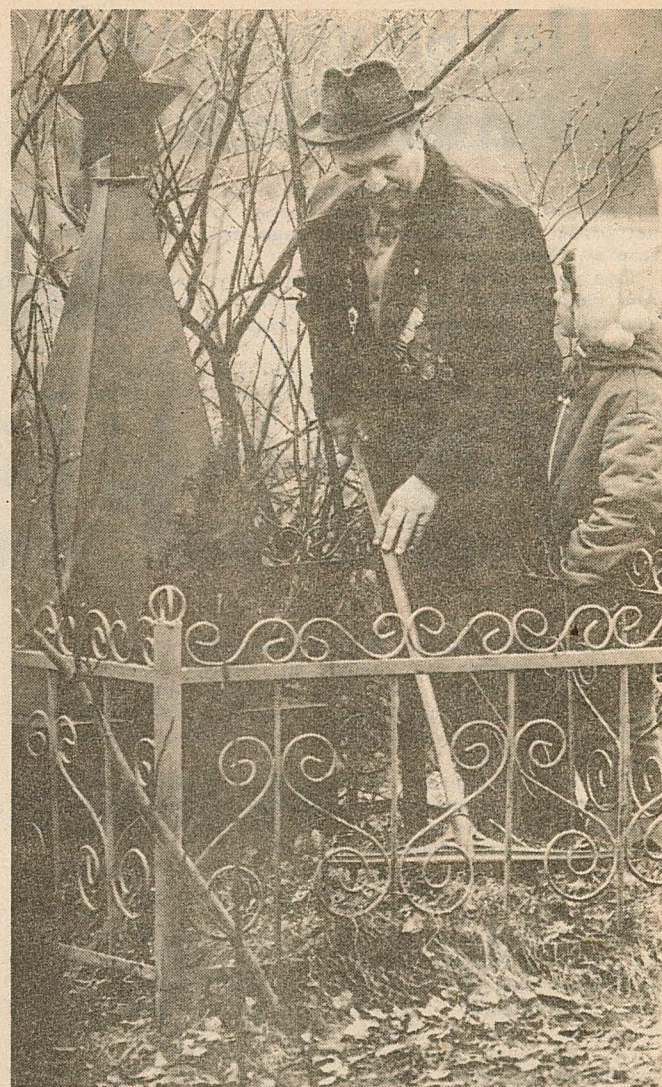
У Бухенвальдзе выходзіла рукапісная газета «Праўда палонных», у Асвенцыме таксама — яе назвалі «Рэха

Асвенцыма». Вязні некаторых блокаў слухалі па начах свае самаробныя прыёмнікі, захоўвалі марксісцка-ленінскую літаратуру, распаўсюджвалі палітычную інфармацыю. Чым бліжэй быў канец вайны, тым больш гэта інфармацыя была скіравана супраць фашыстаў — яны цярпелі безупынныя паражэнні.

Большасць канцэнтрацыйных лагераў было вызвалена часцямі Чырвонай Арміі і нашых саюзнікаў. Вязні Бухенвальда зрабілі гэта самі, падняўшы ўзброенае паўстанне за некалькі дзён да прыходу вызаліцеляў. Да пачатку яго ў патайніку за сцяной аднаго з блокаў было схавана 87 вінтовак, 150 ручных гранат, каля 200 бутэлек з гаручай сумесцю, больш за 2000 патронаў. У лагера тады знаходзілася каля 21 тысячы вязняў.

Паўстанне пачалося 11 красавіка 1945 года. І ўжо праз дзве гадзіны пасля яго пачатку лагер знаходзіўся пад аховай узброеных вязняў, якія захапілі ў палон больш чым 100 эсэсаўцаў. 13 красавіка ў лагер увайшло амерыканскае падраздзяленне. Але ён ужо быў свабодны!..

Дыпломныя работы не друкуюць у масавых газетах, рэдка даюць чытаць сябрам і сяжанам. Яны здаюцца ў архіў. А яшчэ застаюцца ў архіве памяці іх аўтараў, нават калі да гэтых работ больш ніхто ніколі не звяртаецца. Наша памяць — загадкавы механізм. Разумнейшы за нас саміх. Яна ніколі не дазволіць нам вызваліцца ад цяжару мінулага, як бы мы ні імкнуліся да гэтага...

«Гэты «упарты» стары», — казалі пра яго дарожнікі, калі, не згаджаючыся разумець «вытворчую» неабходнасць, ён да канца адстойваў невялічкі холмік.

«Ёсць рэчы больш неабходныя чалавеку, чым прамы адрэзак дарогі», — пераконваў віцечанін Уладзімір Паўлавіч Місюцін, які воль ужо колькі гадоў даглядае гэты сціплы помнік на магіле невядомага салдата. Гвардыі сяржант Масюцін мае права на такое сцвярдзенне.

Ад Сталінграда да Берліна прайшоў ён дарогамі вайны. На памяць аб баявых сябрах і ўсіх, хто загінуў, пасадзіў салдат Масюцін дрэўца — няхай памятаюць іх жывыя.

А. ЦЭРЛЮКЕВІЧ,
кар БЕЛТА.

АБУДЖЭННЕ СВДОМАСЦІ

НА СРОДКІ ЭКІПАЖА...»

насей памятаю іх. З цёплай прамовай выступілі камандзір эскадрыллі, капітан Клімаў, камісар палка М. І. Ліўшыц. Дарэчы, у мінулым годзе, будучы ў камандзіроўцы ў Бабруйску, я выпадкова сустраў Марка Іосіфавіча. Праз пяцьдзят гадоў! Успомнілі мы А. В. Межанцава, А. Я. Басарыгіна і іншых, хто жадаў тады нашаму экіпажу шчаслівай дарогі.

Наш прыклад перанялі многія лётчыкі, што змагаліся на Далёкім Усходзе. 13 снежня 1944 года газета «Красная звезда» паведамляла: «У Н-скай авіябазы пасля дзейнічае самалёт «Пятлякоў-2», на борце якога напісана: «Набыты на сродкі экіпажа: Янкова, Мартусава і Кажэўнікава. Самалёт гэты вядзе на бамбёжку варожых аб'ектаў лётчык, лейтэнант А. Янкоў, паветраны стралок-радзіст, старшыня А. Мартусаў і авіямеханік, старшы сяржант М. Кажэўнікаў». У сакавіку 1945 года на рахунку адважных лётчыкаў было сто баявых вылетаў.

У Прыбалтыцы змагаліся з ворагам лётчыкі Георгій Чайко, паветраны стралок капітан Шышкін, авіямеханік Павел Баброў. Яны аддалі ў фонд абароны ўсе свае зберажэнні, якіх усё ж не хапіла на самалёт. Тады стралок-радзіст Канстанцін Шышкін напісаў дамоў пісьмо, у якім расказаў, для чаго яму неабходны грошы. Дзякуючы дапамозе бацькі-калгасніка неабходная сума была сабраная.

У хуткім часе франтавая газета пісала: «Учора ма-

лодшы лейтэнант Г. Чайко разам з іншымі лётчыкамі знішчыў дзве артылерыйскія батарэі, сем мінамётных і каля дзвюх батарэй зенітнай артылерыі». Пра воінаў-далёкаўсходнікаў паведамляла і газета «Красная звезда». Яна пісала: «Лётчык Чайко са сваім паветраным стралком і зрабіў чатыры вылеты. Яны паспяхова штурмавалі варожыя войскі на адным з участкаў фронту». Такіх баявых вылетаў экіпаж Чайко ажыццявіў шмат. Апошні быў 8 мая 1945 года.

Праз многія гады я прачытаў у «Курортной газете» — органе Крымскага абкома КП Украіны, успаміны Якава Міхайлавіча Яблонскага, якога вайна таксама застала на Далёкім Усходзе. Ён расказаў, як прачытаў у адным з нумароў «Правды» за 1943 год матэрыял аб пачыненне Ферапонта Галаватага, а потым не менш хваляючую навіну: «Лётчык В. Ульянаў, штурман Р. Булацкі і авіятэхнік А. Пятроў на свае грошы набылі бамбардзіроўшчык і на ім грамілі ворага». «Вось дзе выхад», — падумаў Яблонскі і падзяліўся сваімі думкамі з членамі экіпажа. Вырашылі «скінуцца» на самалёт.

Набывалі на свае зберажэнні і танкі. Для нашага экіпажа прыкладам быў не толькі патрыятычны ўчынак Ферапонта Галаватага, але і сям'я Байко. Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, А. Л. Байко працаваў кантэрлёрам на «Калымснае», а яе муж Іван Фёдаравіч — шафёрам. 23 чэрвеня 1941

года яны прыйшлі ў ваенкават з просьбай накіраваць іх на фронт, але атрымалі адказ.

Тады Іван Фёдаравіч прапанаваў жонцы напісаць пісьмо на імя Галоўнакамандуючага: «На сабраныя 50 тысяч рублёў жадаем набыць танк», — пісаў Байко, — і на гэтай машыне будзем знішчаць ворага». Просьба была задаволена. Байко былі накіраваны ў Чалябінскае танкавае вучылішча, закончылі яго экстрэмам за чатыры месяцы малодзямі тэхнікамі. Пад Тулай ім уручылі навішны на той час танк «ІС», на якім быў надпіс: «Патрыёты Байко».

Скончылі вайну старшы лейтэнанты А. Л. і Ф. Байко ў Празе. На ўласным рахунку сямейнага гвардзейскага экіпажа — чатыры знішчаныя танкі праціўніка, шмат іншай тэхнікі і зброі, а таксама сотні гітлераўцаў.

Многія патрыёты сваёй Радзімы, якія не маглі трапіць на фронт з-за ўзросту, набывалі на ўласныя зберажэнні самалёты, танкі і перадавалі іх камандаванню. Так, на прыбалтыйскай зямлі абаранялі роднае неба самалёты з надпісам «Савецкая Літва», «Латышскі стралок», «За Савецкую Эстонію». Гэта былі эскадрыллі, сфарміраваныя з самалётаў, пабудаваных на сродкі эвакуіраваных у глыб краіны жыхароў Прыбалтыкі, байцоў нацыянальных ваенных часцей. Напрыклад, 18-ы гвардзейскі знішчальны авіапалк атрымаў эскадрыллі самалётаў з надпісам на фюзеляжы «Латышскі стра-

лок». Гэтыя самалёты спаткалі ўдзельнічалі ў паветраных баях на Курскай дузе, у Беларусі, потым на тэрыторыі Прыбалтыкі, штурмавалі Кёнігсберг. У канцы вайны эскадрыллі «Латышскі стралок» налічвала 80 збітых варожых знішчальнікаў і бамбардзіроўшчыкаў. Эскадрыллі «Савецкая Літва» толькі ў небе Германіі знішчыла 68 самалётаў ворага, не страціўшы ніводнага свайго.

Танк пад назвай «Маці-Радзіма» быў падараны фронту ад сям'і Арловых, палец прадстаўнікоў якой змагаліся з ворагам. Глава сям'і Ф. М. Арлоў быў камандзірам дывізіі народнага апалчэння, загінуў смерцю храбрых. Адалі за Радзіму самае дарагое — жыццё — і яго два сыны: Уладзімір — апалчэнец і Васіль — гвардыі палкоўнік, камандзір корпуса, Герой Савецкага Саюза. У 1944 годзе Марыя Іосіфаўна Арлова перадала ў фонд абароны ўсе ўласныя зберажэнні, срод іх і залаты партсігар, якім быў узнагароджаны яе муж за заслугі ў разгроме Врангеля. Танк сям'і Арловых «Маці-Радзіма» прайшоў гераічны і доўгі шлях. Экіпаж танка штурмаваў Берлін. Зараз ён знаходзіцца на п'едэстале ля ваеннага гарадка аднаго з танкавых палкоў.

Варта адзначыць, што не толькі дарослыя прымалі ўдзел у патрыятычным руху. У Пастоеўскім палку ўдзельнічаў у баях танк Т-60, на брані якога быў надпіс «Немаўля». Гісторыя стварэння яго такая. Дзяўчынка Ада

Занечына напісала пісьмо ў газету «Омская правда»: «Я Ада Занечына. Мне шэсць гадоў. Гітлер выгнаў мяне з горада Сычоўка Смаленскай вобласці. Я хачу дамоў. Мама аддала грошы на танкі. Я сабрала на ляльку 122 рублі 25 капеек. А зараз аддаю іх на танк. Дарагі дзядзька рэдактар! Напішыце ў сваёй газеце ўсім маленькім дзецям, каб яны таксама аддалі свае грошы на танк і назвалі яго «Немаўля».

Калі наш танк разаб'е Гітлера, мы пеедзем дамоў». Гэты заклік дачушкі танкіста-франтавіка, які загінуў на Курскай дузе, быў пачуты. У Дзяржбанку адкрылі спецыяльны рахунак № 350035, на які дашкольнікі ўнеслі 179 тысяч рублёў. І танк «Немаўля» знішчаў гітлераўцаў. Вадзіла яго ў бой Кацярына Пятлюк. Яна напісала пісьмо Ада Занечынай, а мастакі Кручкоў і Палякоў даслалі партрэт мужнай жанчыны з надпісам: «Дарагой Адаччы — ініцыятару будаўніцтва танка «Немаўля».

Сорак пяць гадоў аддзяляюць нас ад падзей Вялікай Айчыннай, але да гэтага часу да балачага мала расказана аб тым, якія прычыны выклікалі нечуваны гераізм. Усё гэта яшчэ чакае сваіх даследчыкаў, чакае абуджэння нашай памяці. Многія сродкі масавай інфармацыі і прапаганды нібы незнарок змоўчаюць аб нябачным патрыятызме ўсяго савецкага народа: мала гаворыцца аб тым, што простыя людзі абувалі і адзявалі армію, кармілі яе. Яны ўнеслі ў дапамогу

фронту з уласных зберажэнняў 118,2 мільярда рублёў. Гэтай колькасці дастаткова, каб узброіць больш за 80 авіяцыйных палкоў. На сродкі працоўных пабудавана шмат тысяч танкаў, якіх хапіла для аснашчэння дзесяткаў танкавых корпусаў. Ваенна-марскі флот за кошт добраахвотных узносаў папоўніўся васьмью падводнымі лодкамі і шаснаццацю ваеннымі катэрамі. З дарожнымі надпісамі ішлі на фронт «Кацюшы», артылерыйскія гарматы і іншая тэхніка.

Зараз цяжка зразумець нацыянальную варожасць паміж народамі. Тлумачыць гэта толькі нейкімі памылкамі 50-гадовай даўнасці, па майму перакананню, зусім няправільна. Думаю, нацыянальная варожасць узнікла ў большай ступені з-за нашай эканамічнай бездапаможнасці. Яна — у тых законах, якія прымаюцца, але не выконваюцца, у тым ачэрняльстве сродкамі масавай інфармацыі ўсяго мінулага нашай краіны, усяго таго, што дорага нашаму пакаленню.

Р. БУЛАЦКІ,
былы штурман экіпажа
452-га ордэна Багдана
Хмяльніцкага авіяцыйнага
палка, доктар гістарычных
наук, прафесар.

Павіншуйце нас!

Зноў завёў нас май у бесперапынную чараду святаў. Быццам, спрачаліся яны некалі паміж сабой за месца менавіта ў гэтым, самым прыгожым месцы. І «самыя дастойныя» атрымалі яго.

5 мая — сярэд іх, самых-самых. Хоць гэта рабочы дзень. І гучыць сціпла — Дзень друку. Але ж і той жа час грамагласна: колькі ўжо выбухаў пачула наша свядомасць дзякуючы газетам і часопісам!

Гэта наша свята! Рэдакцыі «Беларускі ўніверсітэт» таксама. Але палова яе штатных супрацоўнікаў у поўнай меры лічаць сваім і Міжнародны дзень студэнтаў — бо адносяцца да гэтай катэгорыі моладзі. У той жа ступені ўсе, хто, акрамя іншых выданняў, чытае і «Беларускі ўніверсітэт», хто хоць эрдку давярае яго старонкам уласныя радкі, можа лічыць сваім Дзень друку.

Віншваем усіх вас, сябры!

І прапануем матэрыялы, падрыхтаваныя да свята. Чытайце іх на чацвёртай старонцы.

З НЕДАПІСАНАГА БЛАКНОТА

Жыццё ўжо пражыта. Доўгае, працоўнае, складанае жыццё... Напрацаваныя рукі падпіраюць сціслую галаву, якая не можа суняць сумных думак, а зношанаму сэрцу не хочацца верыць, што яно білася не так, што яно не магло шчыра біцца ў перыяд генацыду думкі і слова, у перыяд знішчэння чалавека і чалавечых адносін.

«Яны не бачаць нічога светлага ў сваім мінулым, разгубіліся ў сённяшнім і не ведаюць, што рабіць са сваім будучым», — сцвярджае нядаўна выдадзены ў Савецкім Саюзе нумар амерыканскай газеты «Файнэншэял Тайм».

А яшчэ ў ёй гаворыцца, што позірк збоку жыццёва неабходны для любой краіны, любога строю і любога чалавека.

Яны. Збоку — мы.

Моладзь павінна ведаць сваю гісторыю. Гэта ж так проста, зразумела і неабходна. Цяпер, тады, у будучым і заўсёды. Але ж гісторыя нашага мінулага — не толькі зацятасць краіны ў ільдах дагматызму і тыраніі. Гэта таксама нам неабходна зразумець, хоць і вельмі няпроста. Асабліва цяпер.

Светлыя твары. Адкрытыя, шчырыя позіркы.

Першыя студэнты факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. 1944 год. Ішла вайна. Пра яе амаль што ні гаварылі паміж сабой. Гэта было балюча. А яшчэ гэта было для кожнага з іх у мінулым. Недалёкім, але мінулым. Марылі тады аб заўтрашнім светлым дні. Інакш нельга было ні жыць, ні верыць, ні любіць.

ЯКРАЗ ДЛЯ ВАС

Друкарня на сталё

«7 дзён» — адзіная з беларускіх газет, якая выходзіць у свет па панядзелках і падрабязнасцямі падзей мінулага тыдня запавяняе інфармацыйны вакуум.

«7 дзён» — пакуль адзіная ў рэспубліцы газета, якая ў адрозненне ад усіх выданняў абыходзіцца без машыністак, лінаціпістаў, вярстальшчыкаў, традыцыйнай макетаў будучага нумара штотыднёвіка. Да таго ж, усе яе матэрыялы напісаны... без пяра і паперы. Замест іх на сталах супрацоўнікаў персанальныя камп'ютэры. Набраныя аўтарам і адрэдаваныя на экране ЭВМ матэрыялы, складзеныя не з літар і радкоў, а сфарміраваныя ў матэматычныя сімвалы на магнітным дыску, пераносяцца ў памяць камп'ютэра адказнага сакратара рэдакцыі.

Мы, у рэдакцыі «Беларускага ўніверсітэта», у працэсе выпуску газеты вымушаны звяртацца за дапамогай да дзесяткаў рабочых друкарні. Адны з іх літара да літары набіраюць у радкі надрукаваныя на машыны карэспандэнцыі, другія ў адпаведнасці з макетам наклеіваюць набраныя на плёнку матэрыялы на астралоні, трэція...

У рэдакцыі «7 дзён» усе гэтыя паліграфічныя складанасці — клопат аднаго чалавека.

Прычым друкарня не займае шмат месца — вольна адчувае сябе нават на пісьмовым сталё.

Але «7 дзён» вылучае не толькі свой, не падобны на іншыя выданні, паліграфічны твар.

Грамадству, як ніколі, патрэбна рознабаковая, аб'ектыўная інфармацыя, — перакананы Анатоль Сямёнавіч Пранішнікаў, рэдактар штотыднёвіка, выпускнік журфака. — Менавіта ў гэтым і заключаецца канцэпцыя нашага выдання — сумленна і непрадужата, не навіязваючы свайго меркавання, расказаць людзям аб працэсах, якія адбываюцца, адказваць на розныя пытанні.

І ў гэтым супрацоўнікі рэдакцыі вельмі спадзяюцца на дапамогу чытачоў.

«7 дзён» — тая газета, якая прыме кожную вашу падказку, наводку на тэму, цікавы факт.

Вы пакуль не бачылі штотыднёвік у кіёсках «Саюздруку»? Няма праблем — падпісайцеся на «7 дзён» да 12 мая і будзеце атрымліваць яго кожны панядзелак, пачынаючы з чэрвеня. Кошт падпіскі на сем месяцаў — 1 руб. 54 кап.

бескарысна. Адбудоўвалі свой Мінск, сваё жыццё. Пакрысе, па кроку рухаліся наперад. Дадатковыя 50 грамаў хлеба ў суткі, кога ўсё роўна не хапала, новае паліто, купленае на вядомай барахолцы замест надкучыўшага шынялю... Хоць у «шынельных» была вялікая перавага перад «бесшынельнымі».

Уладальнікам гэтага самага папулярнага ў пасляваенным Мінску адзення можна было ў любы дзень схапіць у баню памыцца. Бралі для гэтай

галоднага разбуранага Мінска сталі асобамі. Няхай не ўсе пісьменнікі, як, напрыклад, Мікола Аўрамчык, не ўсе вядомыя журналісты, як Сяргей Працко.

Трыццацішасцігадовая вясковая жанчына з драматычным лёсам Надзея Гусаковіч стала ў рэшце рэшт сельскай настаўніцай. Прага да ведаў ў яе была незвычайная.

— Мы пастаянна былі галодныя, — успамінае Уладзімір Львовіч Мяхаў, пісьменнік, лаўрэат Дзяржаўнай прэ-

паступіла на факультэт, адрасу пачала працаваць у «Сталінскай моладзі» (зараз «Знамя юности»). Дарэчы, у яе была адна-адзіная тройка за ўвесь час вучобы ў школе, універсітэце, аспірантуры. Па ваеннай падрыхтоўцы. Ёй вельмі карцела паглядзець оперу «Русалка», якая ішла ў дзень здачы экзамену, і, вядома, з'явілася на яго пасля другога акта.

Вера. У Рыгора Булацкі — былога баявога лётчыка, старшыні ўніверсітэцкіх

канская легкавушка ў Мінску не мела шафёра ў скураным паліто. У іх хадзілі партыйныя «шышкі». Ці верыў ім Валодзя Мяхаў, калі вызваў сваю падзяку на дэманстрацыях, як і астатнія журфакаўцы?

Ім вельмі падабаліся дэманстрацыі. Кастрычніцкія і майскія. Гэта было свята веры. Нікчэмнай веры? Няўжо на гэта пытанне павінны адказаць юнцы, якія ніколі ў жыцці не бачылі гора і якія ўсім без разбору крычаць: «А вам не сорамна за пражытае жыццё?!» Чаму ім павінна быць сорамна? Няхай будзе сорамна тым, хто лавіў шпіёнаў і свядома змагаўся з касмапалітамі, хто спраўды душыў рэшткі свабоды і дэмакратыі ў краіне.

ВЕРШЫ. Пісалі не пра палітыку і не пра перамогі. Пісалі, як і мы, у асноўным пра каханне, пра любоў да Радзімы і Беларусі. А потым, як Аня Краснапёрка, вельмі здзіўляліся, што іх вершы друкуюць і за гэта яшчэ даюць грошы. Дваццаць рублёў на старыя грошы — гэта ж казка. У дэканце таксама радаваліся за іх — першыя ж вершы. Пісала Ле-

на Уладзімірава-Халад, пісаў яе муж, які вучыўся на тым жа журфаку, Коля Уладзіміраў. Усе пісалі. І выкладчыкі таксама. Дзіўнае пакаленне рамантыкаў. Нават дзённікі па самаўдасканаленню заводзілі і вялі. Праўдалюбы і вельмі сціплыя, хоць вучыліся адна галечка. Можна было папрасіць матэрыяльную дапамогу. Але мала хто прасіў: сорамна, ёсць яшчэ больш раздзетыя і галодныя. А вось душой маглі падзяліцца з кожным.

Разумею, якія бязмежныя былі душы. Можна таму так многа пісьменнікаў і паэтаў выйшла з тых першых журналістаў? Рыма Каваленка праводзіць семінары ў Літінстытуце імя Горкага, а Уладзімір Шыцкі — пісьменнік-фантаст. Тады там добра марылася. Мары — самае, мусіць, светлае і галоўнае, даступнае. А ў чым, як ні ў вершах, памарыць? Аня Краснапёрка была кіраўніком універсітэцкага літаб'яднання. Яна пісала вершы і марыла стаць пісьменніцай. Уладзімір Мяхаў, які быў на курс малодшы, таксама хацеў стаць пісьменнікам. Абодва імі сталі, калі пажаніліся. А прыгледзіліся адзін да другога, калі Валодзя выконваў заданне «ЛіМа» — браў інтэрв'ю ў кіраўніка ўніверсітэцкага літаб'яднання. Па-журналісцкі пазнаёміліся будучыя журналісты-пісьменнікі.

АПОШНЯЯ СТАРОНКА. Мабыць, ніколі так, як пасля вайны, не любілі вершы.

У кастрычніку 1944 года ў газеце «Звязда» была змешчана невялікая заметка дэкану факультэта журналістыкі Вл. Ліса «У роднай сталіцы». У ёй гаварылася, што «асноўныя корпусы ўніверсітэта спалены і разбураны. Зусім выпадкова ўдалося невялікі двухпавярховы корпус фізіка-матэматычнага факультэта, але і той быў захламлены, і сваімі выбітымі вокнамі і шыбамі, разбураным дахам рабіў сумнае ўражанне.

Размясціць усе факультэты ў адным уцалёвым корпусе немагчыма. Прыйдзецца весці вучэбныя заняткі ў розных будынках. Гэта, зразумела, ускладняе арганізацыю вучэбнага працэса. Але цяжкасцей мы не палюаемся».

«Вы можаце лічыць нас людзьмі з артадаксальным мысленнем, але ў нас было паўнакроўнае студэнцкае жыццё. Мы адчувалі яго пульс кожную хвіліну. І няпраўда, што ў кожным з нас жыў страх, быццам вось-вось заб'яруць», — гаворыць Е. Л. Бондарава.

Ім не сорамна ўспомніць час свайго сям'яна.

А. КОКТЫШ.

НА ЗДЫМКАХ: у рэдакцыі шматтыражкі; чарговы выпуск студэнтаў журфака; байцы прэс-атрады.

Патрабуюцца журналісты...

Ефрасіння БОНДАРАВА прыйшла з партызанскай зоны. Два браты і сястра загінулі, бацька таксама памёр у вайну. І хлопец, з якім дружыла яшчэ ў школе. Да паступлення на журфак фактычна адна рабіла газету «Ленінскі сцяг» Лёзненскага раёна Віцебскай вобласці.

Рыгор БУЛАЦКІ прыйшоў на факультэт у лётнай скуранцы, у якой прахадзіў потым усе пяць гадоў вучобы. Застаўся без маці і бацькі, з трыма сястрычкамі і братам на руках.

Міхаіл ЦІКОЦКІ — сын вядомага беларускага кампазітара. Прыйшоў з партызанскага атрада з двума баявымі медалямі «За адвагу».

Аляксандр ФІЛІМОНАЎ — Герой Савецкага Саюза.

Аня КРАСНАПЕРКА — прыйшла ўсе жахі гета...

У кожнага быў сапраўды непаўторны трагічны лёс. Па ўсёй логіцы рэчаў гэтая горыч, гэты набыты ўласнай крывёй ваенны вопыт і павінны былі звыліцца на паперу, да якой цягнуліся ўсёй сваёй маладой, нязломленай душой.

Усё было інакш. Праз гэта нават не сыходзіліся паміж сабой спачатку, як успамінае Алена Паўлаўна Уладзімірава (тады семнаццацігадовая Леначка Халад). А сваё сапраўды набалелае і выпактаванае вылілася шмат пазней. У Ганны Давыдаўны Краснапёрка толькі зусім нядаўна ў часопісе «Дружба народоў» з'явіліся ўспаміны пра тыя ваенныя часы. «Пісьмы маёй памяці».

Вайна была на ўсё астатняе жыццё. І будучыя журналістаў, якіх вайна абышла неспрэдна, мучыла звычайная для таго пакалення савецкіх людзей хвароба. «Чаму я не на фронце?» — задавала сабе пытанне Лена Халад. На першым курсе журфака яна стала літаратурным кур'ерам газеты «Літаратура і мастацтва», у якой тады працавалі Я. Брыль, І. Мележ, П. Панчанка, А. Вялюгін. Адно з яе

кур'ерскіх заданняў — артыкул аб будучым Мінска. Так хацела хутчэй убачыць, хоць у планах, сваё будучае. Можна таму так упэўнена раскідвалі руіны былых вучэбных корпусў універсітэта і дапамагалі будаваць новыя. Вучыцца ў вайну даводзілася ў школах. Журналісты займаліся ў 17-й, 42-й... Выкладчыкі ў фрэнчах, студэнты ў шынелях і тужурках. Аня Краснапёрка прахадзіла ўсю зіму ў партызанскім кажушку. Нехта са студэнтаў спачатку з'яўляўся на заняткі з кабурой. Прывычка, нічога не зробіш. Трэба было пакрысе адвыкаць.

Тыя студэнты ведаў праглі ўсёй счарсцвейла на вайне і між тым вельмі рамантычнай ў глыбіні душой. Згаладаліся не толькі на хлеб...

Па бібліятэках, тэатрах, танцах, сустрэчах з цікавымі людзьмі...

Патрабаваліся журналісты, спецыялісты высокага класу, а не хапала літаральна ўсяго, у тым ліку школьных падручнікаў і лавак. У дастатку было толькі жаданне вучыцца. І нічога, што пісаць калінікалі даводзілася ў рукавіцах, а сядзець пры гэтым на дошках. І што ездзілі кожны год на лесапавал і хлопцы, і дзяўчаты. Ва ўсіх аб гэтым заставаліся толькі прыемныя ўспаміны. Нікога не абурала, што ўсе рабілася

мэты шынялі ў сяброў. «Выкручваліся».

Часта, здаралася, у час заняткаў знікала электрычнасць.

І, калі, напрыклад, чытаў лекцыю па ўводзінах у літаратуру Іван Васільевіч Гутараў, на адсутнасць святла ў аўдыторыі забываліся. Ён чытаў урыўкі з паэм на памяць. Студэнтку выкладаў Міхаіл Іванавіч Жыркевіч, вядомы аўтар «Беларускай граматыкі», заслужаны дзеяч навук БССР. Міша Хазяеў, хлопец з вёскі, усё ніяк не мог надзівіцца з «жывога» Жыркевіча.

Гэта, магчыма, вельмі добра — шчыра здзіўляцца пасля чатырох крывавых гадоў вайны, пасля бясконцых страў і барацьбы. «Самае страшнае для нас было невуцтва і дылетанцтва», — гаворыць М. Я. Цікоцкі. Першыя навучэнцы

млі БССР, які ў 1945 годзе паступіў на журфак. — Амаль усе хадзілі есці на фабрыку-кухню суп-баланду. Асноўнае ежа — хлеб. Жылі пастаянна надзеяй, нават перакананнем, што калі-небудзь гэтага хлеба будзе болей.

Ніна Сніцарава, вучаніца-выдатніца, атрымала сваю першую і апошнюю вымову за тое, што прыйшла на чарговы збор каменна ў туюфельках. Не было іншага абутку, а не прыйсці не магла.

Стаць хутчэй на ногі — гэта была мара. Н. Сніцарава, прыйшоўшы з партызанскай зоны, скончыла трохмесячныя падрыхтоўчыя курсы пры ўніверсітэце. М. Цікоцкі так-

прафсаюзаў, быў пашкоджаны пазваночнік, а ў яго сябра і намесніка па прафсаюзнай рабоце Івана Навуменкі наогул жывое месца цяжка было знайсці. Абодва не прапусцілі ніводнага суботніка.

Вера была. Цяпер гавораць: фанатычная, бязглуздая.

Гэта праўда, яны верылі ў Сталіна. І камсамол быў не менш, як стан душы. А хор, кіруючы адным салістам, спяваў дружна і магутна. Цяпер кожны хоча выцягваць сваю партыю, хоць Бог, можа, ні голасу, ні слыху не даў. Першыя журфакаўцы выдатна разумеюць, што жылі і працавалі ў зашораным свеце, думалі аднабокім мысленнем, вивучалі ж са школьных гадоў сталінскі курс «Кароткай гісторыі ВКП (б)». Але маляваць адной фарбай тыя гады і тыя падзеі будзе па меншай меры мастацкай памылкай.

Самае страшнае ў гісторыі, у журналістыцы, у жыцці, калі разбураецца ўсё без разбору, агулам і з помпай, а яшчэ, напэўна, страшней, калі развенчваецца вера і не прапануецца нічога ўзамен. Па амерыканскай дапамозе

сама здаваў экстарнам, У. Мяхаў вучыўся і працаваў у «Ліме» ўжо на першым курсе. Е. Бондарава, як толькі

ў Саюз дастаўлялі легкавушкі з наборам для шафёра: скуранае паліто і скураныя пальчаткі. Ніводная амеры-

БЕЛАРУСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Цана 2 кап.
Мінская паліграфічная фабрыка
«Чырвоная зорка» МВП
імя Я. Коласа.

7 МАЯ
Зак. 2013.
Т. 2000 экз.

220080, Мінск-80, УНІВЕРСІ-
ТЭЦКІ ГАРАДОК, ВУЛ. БАБ-
РУЙСКАЯ, 9, ПАВЕРХ 4,
ПАКОІ 74-75.
ТЭЛЕФОН 20-68-27

Рэдактар
М. Г. ЗАГОРСКАЯ.